

Núm. 3 | MONOGRÀFIC JOVES

Informe INSOCAT

per a la millora de l'acció social

Indicadors socials a Catalunya en relació al context estatal i europeu

10 ANYS
SUMANT!

entitats
catalanes
d'acció
social

Amb la col·laboració d'Arnau Comas | Empíric | info@empiric.cat

ABRIL 2014
www.acciosocial.org

1. INTRODUCCIÓ	3
2. POBLACIÓ	5
2.1. Emigració	5
2.2. Immigració	6
3. EDUCACIÓ	7
3.1. Escolarització.....	7
3.2. Abandonament prematur dels estudis.....	8
3.3. Despesa pública per alumne.....	10
4. LABORAL	11
4.1. Activitat juvenil	11
4.2. Temporalitat contractual.....	11
4.3. Ingressos	12
4.4. Atur	13
4.5. Cobertura de l'atur	15
5. HABITATGE	16
5.1. Emancipació	16
5.2. Accessibilitat	17
5.3. Característiques dels habitatges per a joves	19
6. SALUT REPRODUCTIVA	20
6.1. Embarassos de la població jove.....	20
6.2. Interrupcions voluntàries d'embaràs	21
7. COHESIÓ SOCIAL	22
7.1. Risc de pobresa juvenil.....	22
7.2. Intensitat de la pobresa juvenil.....	23
7.3. Risc abans de transferències socials.....	23
7.4. Pobresa juvenil extrema	24

ECAS és una federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social que agrupa gairebé un centenar d'organitzacions sense afany de lucre que atenen més de 800.000 persones l'any. L'atenció directa que presten les organitzacions membres d'ECAS i la tasca de la pròpia federació per vertebrar el sector es fonamenten en voluntat de transformar la societat per fer-la més justa i equitativa. En la nostra tasca diària prioritzem l'atenció a col·lectius en situació o risc d'exclusió per tal que els drets de totes les persones es facin efectius, garanteixin una vida digna i possibilitin l'exercici de la plena ciutadania.

1. INTRODUCCIÓ

Les persones joves són un dels col·lectius que pateix més intensament l'impacte de la crisi econòmica, i això es materialitza en molts casos en la impossibilitat de mantenir projectes de vida autònoms.

La incidència de la crisi en les polítiques públiques s'ha traduït en **retallades que han laminat la capacitat protectora** d'un Estat de benestar que, degut al principi contributiu, ja era més aviat poc generós amb els infants i els joves. D'aquesta manera hem vist com es reduïa la despesa en educació, com se suprimien ajuts a l'emancipació o, fins i tot, com s'amenaçava de retirar l'assistència sanitària als aturats que marxen de l'Estat espanyol, majoritàriament persones joves. No és estrany, doncs, que davant d'aquestes circumstàncies sentim cada vegada més veus que parlen d'una **creixent dualització** entre *insiders*, en la seva major part adults i persones grans, i *outsiders*, fonamentalment joves.

Els joves que ja es trobaven en una **situació precària al mercat laboral** abans de l'any 2008 han vist com, en iniciar-se la crisi, la seva situació es deteriorava encara més. Ambdós fenòmens es troben, òbviament, interrelacionats: els contractes temporals eren els que predominaven entre la població jove des de finals dels 90, i són precisament les persones amb contracte temporal les primeres que es van quedar sense feina. Aquesta incidència de l'atur **ha estroncat processos d'emancipació i ha desdibuixat la linealitat** que solien tenir les transicions a la vida adulta. Si fa uns anys el més habitual era estudiar, treballar, emancipar-se en parella i reproduir-se, actualment veiem com s'allarga la fase d'estudi buscant protecció davant l'atur; com es perden feines i es reverteixen emancipacions; com els joves opten per emigrar a l'estranger buscant feina o credencials; i com es posposen les decisions de tenir fills.

Les dades ens mostren un **escenari present i futur desolador**. L'atur juvenil és un problema molt greu al nostre país: set de cada deu joves entre 16 i 19 anys està a l'atur. El problema de voler treballar i no poder-ho fer s'acarnissa sobretot en els joves amb pocs estudis i, encara més especialment, en aquells que provenen de processos d'immigració. Les dades ens mostren una **taxa d'activitat juvenil a la baixa** i una **precarietat laboral en augment**. La taxa d'atur dels joves entre 20 i 24 anys ha arribat al 45,8% i molts dels que tenien cobertura gràcies a un període d'activitat laboral l'han perdut. Aquesta realitat resulta especialment greu quan afecta joves en risc d'exclusió social.

La feina que realitzen moltes entitats socials d'orientació, formació i intermediació amb l'empresa en joves vulnerables s'ha fet molt complexa degut al panorama estructural i conjuntural, però també a causa de la **baixada del 80% dels recursos** destinats a programes d'ajuda a la inserció laboral de joves en risc d'exclusió social per part dels governs estatal i català. El **gran dèficit en polítiques de requalificació**, tal com va advertir el catedràtic d'Economia aplicada de la UAB Josep Oliver en una sessió de treball amb la Comissió d'inserció Sociolaboral d'ECAS, farà que "els llocs de treball que es generin en els propers anys no puguin ser coberts pels joves amb baixa qualificació que atenen les entitats".

Hi ha dos estratègies importants que s'haurien de desenvolupar per part del Govern. En primer lloc, una **política de formació que permeti reciclar les persones amb formacions obsoletes** i innovar en l'acostament entre la formació i les experiències laborals durant el procés de cerca de feina, millorant així l'ocupabilitat amb vistes als nous jaciments d'ocupació que es generaran: turisme, energies renovables, serveis a les persones, etc. En segon lloc, **crear una societat on els mèrits i les competències pesin més que el capital social i cultural d'origen** (és a dir, el *background* familiar). Cal que els joves amb pocs recursos tinguin les mateixes oportunitats que els que procedeixen d'entorns amb més facilitats per adquirir capacitats i accedir a llocs de treball gràcies a la xarxa social i familiar.

En l'àmbit educatiu, Catalunya té molt camí a recórrer en termes d'equitat. En general es percep una reducció de l'abandonament escolar i una millora de la permanència en l'escolarització i la formació professional, però continuem tenint índexs inferiors als estàndards europeus i de l'Estat espanyol. A més, la caiguda de la formació universitària redueix en clau de futur les possibilitats de participar de l'ascens social per la via de la capacitació i el desenvolupament personal.

No obstant, la tendència dels darrers anys apunta cap a **l'educació com a estratègia de gestió de la crisi a mitjà termini**. Per un costat, comptem amb una posició superior a la mitjana europea en permanència al sistema educatiu en edats avançades i en assoliment de nivells de formació superiors, la qual cosa dóna la mida de la polarització formativa de la nostra societat. Per un altre, es percep estabilitat en els índexs d'escolarització, bon senyal en relació a les estadístiques descoratjadores del període 2000-2005. Tot apunta a una ocupació formativa que substitueix la laboral, així com a una **constatació de la necessitat de qualificar-se** per optar a la difícil inserció laboral.

La graduació en l'ESO ha anat creixent i la millora de dades d'acreditació ha permès que joves que no l'acabaven poguessin accedir a ensenyaments professionals, contribuint així a l'augment del 20% de joves matriculats. En canvi, el volum de joves que no acaben els estudis universitaris ha augmentat un 12,6%. Les causes semblen apuntar a una certa desil·lusió per la inversió de temps i diners en una **formació superior que no garanteix ni facilita una bona sortida al mercat laboral**, juntament amb l'augment de preus i la major dedicació que requereix la formació universitària. El fet que aquesta sigui cada dia més inaccessible apuntala la davallada del model d'ascens social en què s'ha fonamentat l'Estat de benestar.

Una problemàtica amb un gran pes en la situació dels joves és **la dificultat d'accés a l'habitatge**, factor determinant de l'actual situació de crisi. L'habitatge no es reconeix com a dret i la voluntat d'emancipació dels joves topa amb la **manca de polítiques d'ajut** i la **insuficiència del parc d'habitatge social**. Malgrat la pressió social i la denúncia des d'instàncies internacionals, els governs no han sabut respondre a les necessitats de la població i la Sareb no ha facilitat la recuperació d'habitatges buits per millorar l'accessibilitat als pisos per part de persones sense recursos.

El darrer capítol d'aquest informe està dedicat a la cohesió social, terme amb què ens referim fonamentalment als nivells de pobresa i desigualtats en un territori i, en aquest cas, a la realitat concreta del col·lectiu jove. La crisi ha provocat el **creixement de la pobresa juvenil en major proporció** que entre franques d'edat superiors: els successius augments han fet que passés del 14% l'any 2005 al 21,6% l'any 2011.

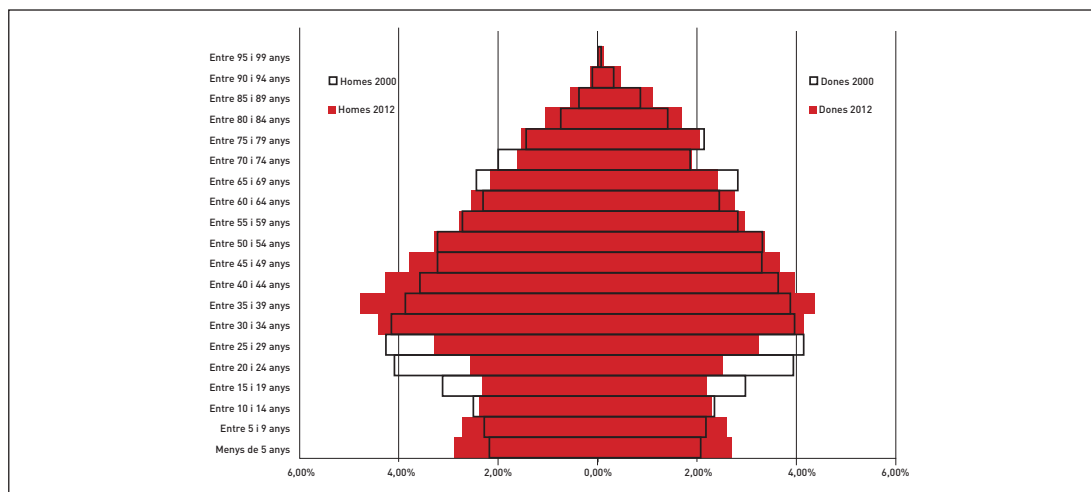
Els diversos dèficits que pateix la població jove amb pocs recursos interaccionen entre ells i dificulten notablement la seva integració. És molt freqüent que els joves en situació de pobresa siguin **fills de pares pobres**, pertanyin a una llar on ningú té ocupació, el seu entorn familiar i social no els hagi ajudat en el desenvolupament de les seves potencialitats, i siguin nois i noies que han abandonat els estudis. El cúmul de dificultats per a integrar-se normalment a la societat porta els joves a un **cercle molt difícil de trencar**, especialment avui que la crisi ha accentuat la severitat dels factors negatius.

En aquest sentit, considerem cabdals les polítiques socials orientades als joves amb l'objectiu de **generar transformació social**. En l'esforç global per modificar i prevenir els factors que cronifiquen la pobresa **és urgent invertir més i millor** en reduir els riscos de vulnerabilitat que pateixen els joves, ja que les dades ens permeten constatar que **les transferències socials tenen poca incidència en aquest col·lectiu**. Per justícia social i en clau de futur, és imprescindible impulsar polítiques socials específiques per als joves que aconseguixin trencar el cercle de la pobresa.

2. POBLACIÓ

Els joves representen el 16,1% de la població total a Catalunya (dades 2012). La proporció de persones joves en el conjunt de la població no ha parat de disminuir des de principis de segle, a causa fonamentalment de l'envelliment de la generació del *baby boom*, que actualment es troba per sobre dels trenta anys.

Gràfic 1: Comparació piràmide de població | 2000-2012

Font: Idescat

2.1. Emigració

Definició: la taxa d'emigració mostra el nombre de persones de 16 a 34 anys amb nacionalitat espanyola residents a Catalunya que emigren fora de l'Estat sobre el total de la població d'aquesta edat.

Entre el 2005 i el 2009 la quantitat de joves que emigren a altres països va créixer fins assolir la xifra màxima de 56.462 joves el 2009. Aquest creixement no s'explica només pel retorn als països d'origen de joves amb una trajectòria migratòria prèvia, sinó també per l'emigració de joves nascuts a Catalunya: entre 2005 i 2012, el número dels joves catalans que opten per emigrar pràcticament s'ha duplicat i la proporció de joves d'origen espanyol d'entre els joves que emigren no ha parat d'augmentar des de l'inici de la crisi.

Taula 1: Evolució de l'emigració dels joves 16-34 anys segons l'origen i sobre el total d'emigrants a Catalunya | 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Espanyols	6,92%	4,00%	3,02%	2,79%	1,92%	2,22%	3,31%	3,91%
Estrangers	48,06%	50,74%	49,47%	46,80%	48,76%	46,40%	43,67%	41,62%
% joves sobre total emigrants	54,98%	54,74%	52,49%	49,58%	50,67%	48,62%	46,99%	45,54%

Font: Idescat

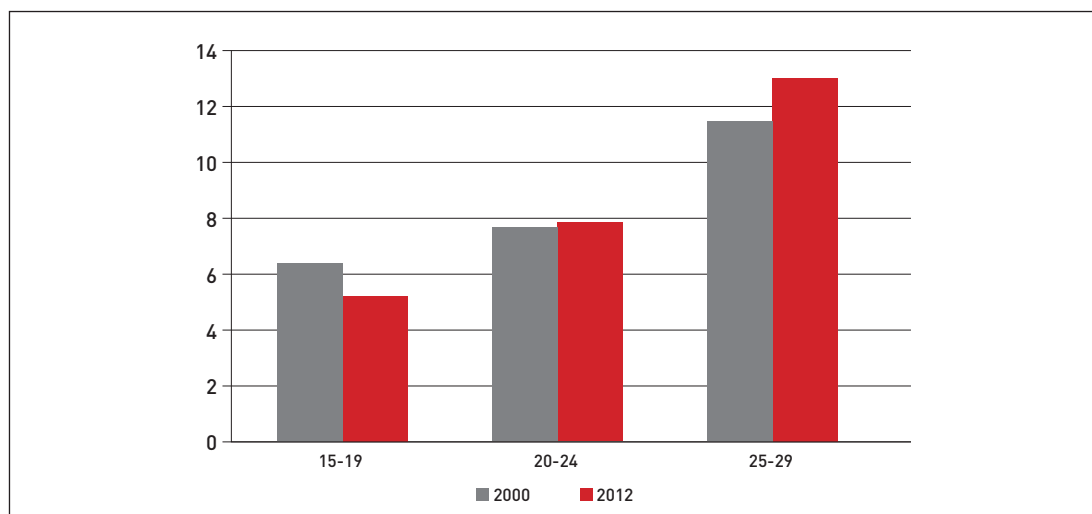
El canvi de tendència de ser un país receptor d'immigració a ser un país amb una creixent població emigrada, especialment població jove, és un indicador evident de les creixents dificultats dels joves per inserir-se laboralment. Per altra banda, el fet de posposar la decisió de tenir fills és un indicador demogràfic de la dificultat per seguir una transició a la vida adulta normalitzada. Més del 90% dels joves de 20 a 24 anys no tenen fills, més del 80% de joves de 25 a 29 tampoc, i en la franja de 30 a 34 anys el percentatge de persones amb fills no arriba al 50%.

2.2. Immigració

Definició: la taxa d'immigració és el nombre de persones d'origen estranger amb edats compreses entre els 15 i els 29 anys sobre el total de la població de Catalunya d'aquesta edat.

La taxa d'immigració no ha sofert una variació significativa entre els anys 2000 i 2012, a pesar del seu augment en nombres absoluts. La població d'origen estrangera amb edats compreses entre els 15 i els 19 anys ha disminuït la seva significació en el conjunt de la població catalana un 1,1%, mentre que els joves entre els 25 i els 29 anys l'han augmentat un punt i mig, i els d'edats entre els 20 i els 24 anys s'han mantingut estables.

Gràfic 2: Comparació de la significació de la població estrangera per grups d'edat a Catalunya | 2000-2012

Font: Enquesta a la Joventut de Catalunya 2012

Anàlisi:

El resum dels indicadors de població és desolador:

- La població jove de Catalunya és cada vegada menys nombrosa; compta, per tant, amb menys poder electoral.
- Creixen les dificultats perquè els joves segueixin el seu camí cap a l'adulthood, la qual cosa es materialitza en paternitats i maternitats posposades i en processos d'emigració a la cerca d'oportunitats a l'estranger.

3. EDUCACIÓ

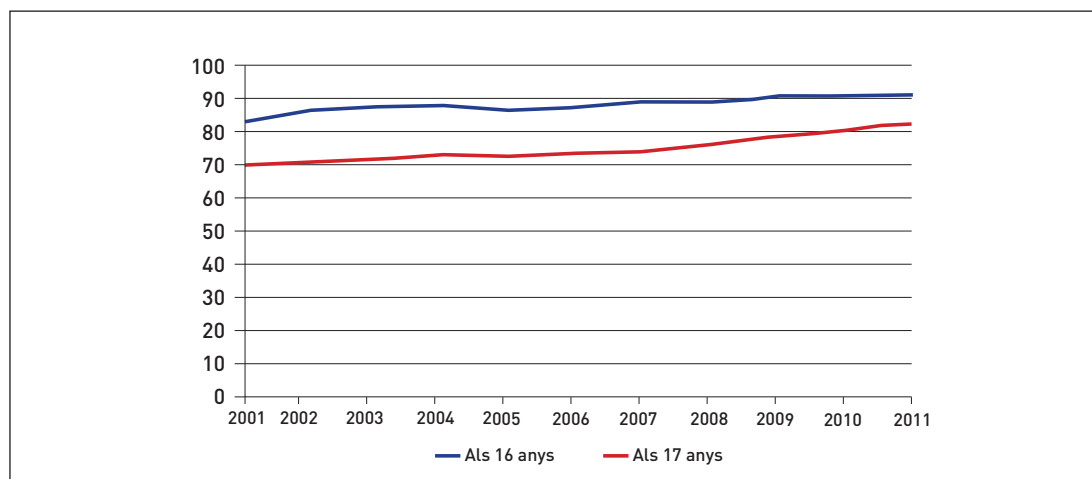
3.1. Escolarització

Definició: la taxa d'escolarització és la proporció de la població juvenil que està escolaritzada respecte el total de la població juvenil.

Catalunya ocupa una posició superior a la mitjana europea en els indicadors que fan referència a la permanència al sistema educatiu en edats avançades o en l'assoliment de nivells de formació superior. Aquests indicadors, però, mostren que a Catalunya hi ha una elevada polarització educativa: conviuen elevades taxes d'abandonament escolar amb una proporció també molt alta de titulats universitaris i de persones que participen en programes de formació continuada.

L'anàlisi de la permanència en el sistema educatiu en edat d'escolarització post obligatòria mitjançant les taxes d'escolarització als 16 i als 17 anys posa de manifest que, des de l'any 2007, hi ha hagut una millora dels nivells d'escolarització a Catalunya. Si ens fixem en les taxes d'escolarització als 18 anys i als 20 anys, veiem que també han tingut augments de gairebé 10 punts percentuals. Aquesta millora en les dades de permanència al sistema educatiu és fruit, segurament, de la crisi econòmica, que d'una banda ha eliminat bona part de les feines poc qualificades que podien estimular l'abandó dels estudis i de l'altra ha incentivat l'adquisició de competències i de credencials per competir amb majors possibilitats al mercat laboral. Els joves saben que si deixen d'estudiar difícilment trobaran feina i que els títols acadèmics, en canvi, els poden ajudar a inserir-se laboralment; si no ara, quan el mercat laboral es recuperi. Els estudis són una manera de fugir del present i protegir-se de cara al futur.

Gràfic 3: Evolució de la taxa d'escolarització a Catalunya als 16 i els 17 anys | 2001-2011

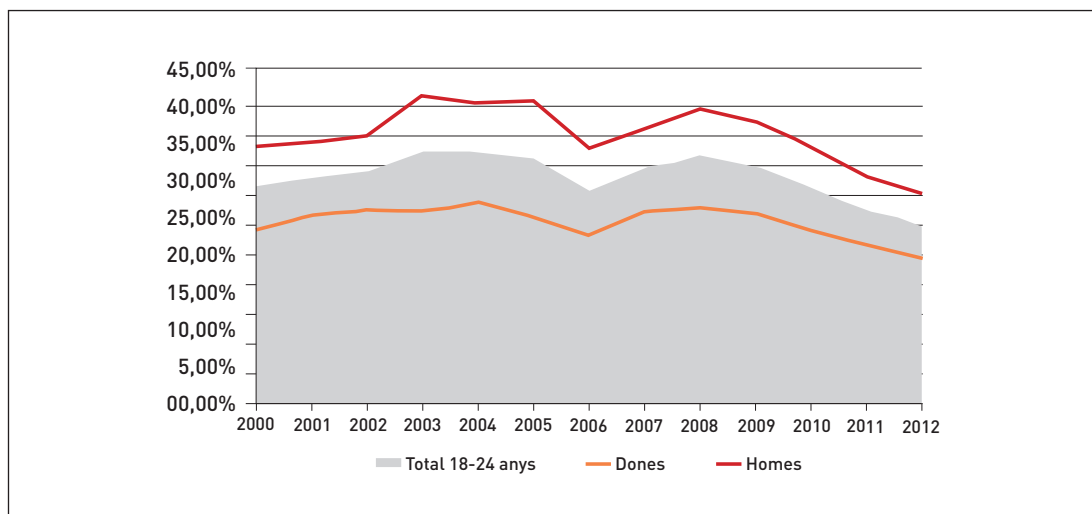
Font: Enquesta de Població Activa

3.2. Abandonament prematur dels estudis

Definició: la taxa d'abandonament prematur dels estudis és la proporció de població de 18 a 24 anys que no està estudiant i que té un nivell d'estudis inferior o igual als estudis obligatoris respecte el total de la població de 18 a 24 anys.

La proporció de joves que abandonen prematurament els estudis va arribar al seu punt màxim el 2008, darrer any de la bombolla immobiliària. Des de llavors, la manca d'incentius per abandonar els estudis –en forma d'ofertes laborals al sector de la construcció i altres feines poc qualificades– ha fet que la taxa d'abandonament hagi caigut un 12% en el cas dels homes. Malgrat aquesta millora, el fracàs escolar masculí continua sent molt superior al femení.

Gràfic 4: Evolució de la taxa d'abandonament prematur dels estudis a Catalunya | 2000-2012

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Enquesta de Població Activa

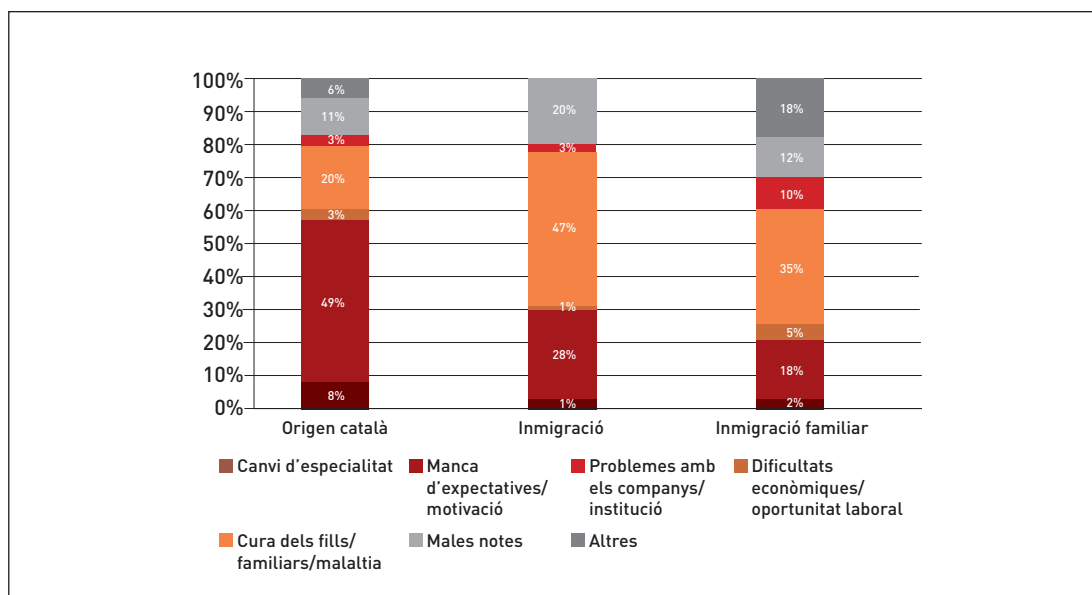
Els estudis universitaris posen la nota discordant a la tendència de continuar els estudis que s'observa en pràcticament totes les altres etapes del sistema educatiu. La darrera onada de l'Enquesta a la Joventut de Catalunya mostra que el percentatge de joves que acaben els estudis universitaris iniciats ha caigut ha caigut 10 punts respecte el 2007. L'augment del cost d'oportunitat de prosseguir amb la formació superior podria explicar el fenomen, ja que renunciar a la possibilitat d'obtenir ingressos posposant l'entrada al mercat laboral podria no estar justificat si aquest mercat laboral no és capaç d'oferir llocs de treball per a titulats superiors. El notable augment del cost dels estudis universitaris redunda en aquest argument.

Taula 2: Finalització dels estudis universitaris començats

		2002	2007	2012
Població 15-29 anys		86,9	87,3	74,3
Sexe:	Homes	80,5	85,4	74,1
	Dones	90,8	88,8	74,7
Grups d'edat:				
	20-24 anys	86,3	79	76,5
	25-29 anys	87,8	89,2	74,6

Font: Enquesta a la Joventut de Catalunya

Per a la meitat de la població immigrada de primera generació que deixa els estudis el motiu principal de l'abandonament són les dificultats econòmiques i laborals; en el cas de les famílies d'origen immigrant, la proporció es redueix a una tercera part; i entre les persones autòctones, a una cinquena part. La manca d'expectatives i/o de motivació és el segon motiu amb més pes, determinant en la meitat dels casos d'abandonament dels estudis per part de joves autòctons. Aquestes dades posen de manifest la manca de suport econòmic per a famílies sense recursos i el desincentiu que suposen la paràlisi i la precarietat del mercat laboral.

Gràfic 5: Motiu d'abandonament dels estudis dels joves de 16 i 34 anys per lloc de naixement | 2012

Font: Enquesta a la Joventut de Catalunya 2012

3.3. Despesa pública per alumne

Definició: despesa anual en euros feta per les administracions públiques per cada alumne matriculat en l'ensenyament secundari públic.

El pressupost liquidat pel Departament d'Ensenyament s'ha reduït un 17% entre 2009 i 2012. Com indica l'anuari de l'educació de la Fundació Jaume Bofill, l'esforç inversor dels poders públics en educació a Catalunya, que representava el 4,1% del PIB l'any 2010, és notablement inferior a la mitjana espanyola (5%) i europea (5,4%), com també ho és la despesa unitària per estudiant (336,4 euros menys per alumne no universitari a Catalunya respecte al conjunt de l'Estat). Comunitats com el País Basc o Navarra, amb concert econòmic, destinen 2.309,7 euros i 1.686,7 euros més per alumne, respectivament, que Catalunya. Aquesta reducció pressupostària, a més, es dona en un moment en què l'alumnat creix.

Les mesures d'austeritat aplicades en matèria d'educació debiliten algunes polítiques educatives que s'ha demostrat que tenen efectes positius sobre els resultats educatius, com per exemple la implantació de la sisena hora o les aules d'acollida. A més, l'augment de les ràtios d'alumnes per mestre ha generat noves tensions.

Anàlisi:

En matèria educativa ens trobem amb una paradoxa i dues debilitats:

- La paradoxa és que la crisi pot haver tingut un efecte positiu en matèria educativa: la reducció de la taxa d'abandonament escolar. Els joves continuen estudiant perquè no hi ha feines que els temptin a abandonar els estudis.
- La primera debilitat és que el mercat laboral tampoc ofereix, ni molt menys garanteix, feines qualificades per als més formats. Per tant, l'atur i la sobrequalificació poden desanimar els estudiants universitaris. A més, una altra conseqüència negativa de la manca de llocs de treball qualificats és que les persones altament formades que passen llargs períodes de temps treballant en feines inferiors a les seves credencials veuen com les seves competències i habilitats, pel fet de no exercir-les, es perden o queden obsoletes.
- La segona debilitat provocada per la crisi és que l'Administració està reduint la seva inversió educativa, la qual cosa deteriora la qualitat i l'equitat del sistema educatiu.

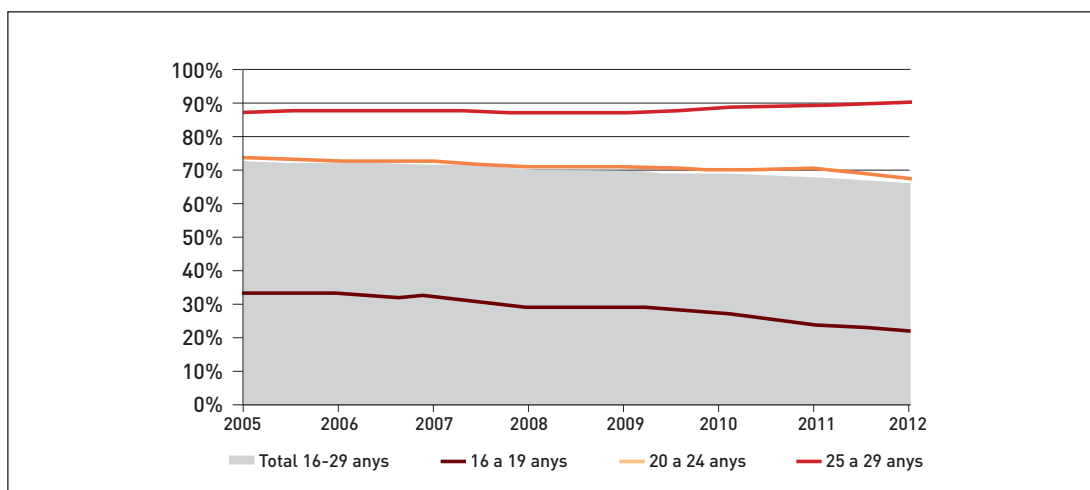
4. LABORAL

4.1 Activitat juvenil

Definició: la taxa d'activitat juvenil és la proporció de la població activa (ocupats i aturats) juvenil respecte el total de la població juvenil.

Les dades ens mostren que es dona una dificultat creixent en la incorporació primerenca al mercat de treball. Les dificultats dels joves per incorporar-se al món laboral s'han agreujat a mesura que ha avançat la crisi, ja que s'han reduït les ofertes laborals no qualificades que incrementaven la taxa d'activitat quan el mercat laboral absorbia mà d'obra en sectors com la construcció. Una part dels joves allarguen el seu període d'estudis, però altres senzillament abandonen la recerca activa de feina.

Gràfic 6: Evolució de la taxa d'activitat per franges d'edat dels joves a Catalunya | 2005-2012

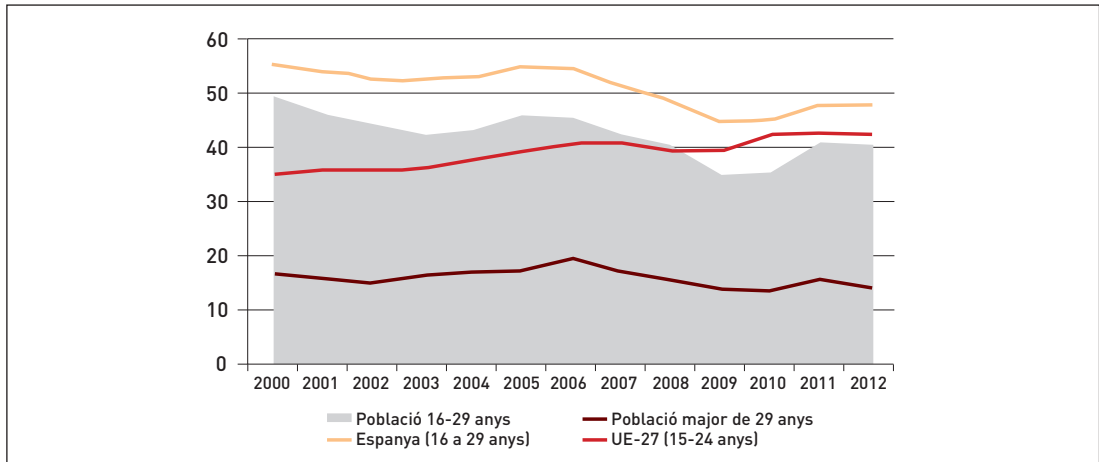
Font: Idescat

4.2. Temporalitat contractual

Definició: la taxa de temporalitat és el percentatge de contractes temporals respecte el total de treballadors assalariats.

La contractació temporal ens dona informació sobre la incidència de la precarietat laboral associada a la inestabilitat contractual. Fins l'any 2010 la temporalitat va caure, probablement pels incentius i l'abaratiment de la contractació indefinida, però el manteniment d'una situació d'incertesa ha fet que des de llavors la taxa de temporalitat hagi augmentat fins situar-se en el 40,5%. El que no varia és la major temporalitat, gairebé el doble, entre els joves respecte a la població de més de 29 anys.

Gràfic 7: Evolució de la temporalitat dels joves a Catalunya | 2000-2012

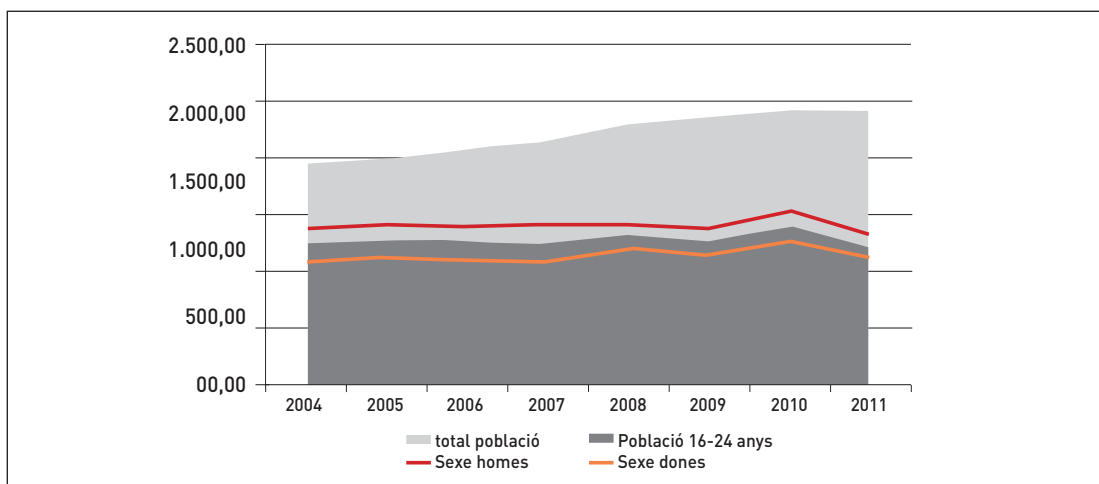
Font: Enquesta de Població Activa

4.3. Ingressos

Definició: els ingressos bruts són la mitjana en euros dels ingressos mensuals habituals derivats del treball, en aquest cas de la població juvenil (16-24 anys).

Les xifres ens confirmen que les retribucions de les persones joves no van augmentar de forma significativa durant l'època de bonança econòmica i que els ingressos procedents del treball (que ja eren minsos, en el llindar dels 1.000 euros nets) es van situar el 2011 per sota dels existents el 2004. Malgrat la complexitat del fenomen de la precarietat laboral, una de les seves característiques clau són les baixes retribucions, que afecten especialment els joves. Per sexe, els ingressos són sempre menors en el cas de les dones, malgrat tenir nivells formatius superiors.

Gràfic 8: Evolució de la mitjana d'ingressos bruts mensuals a Catalunya | 2004-2011

Font: Enquesta nacional d'estructura salarial

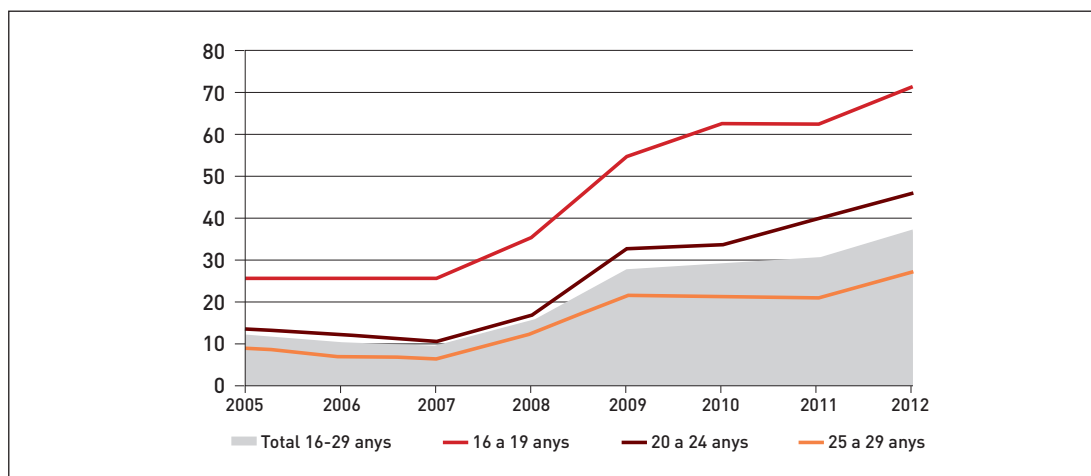
4.4. Atur

Definició: la taxa d'atur juvenil és la proporció de la població juvenil aturada respecte el total de la població juvenil activa.

La disparada taxa d'atur juvenil és l'indicador més sagnant de l'impacte de la crisi sobre la població jove. Fins l'any 2007, la conjuntura de bonança econòmica fa baixar l'atur juvenil fins situar-se en un 9,3% a Catalunya, per sota de la mitjana de l'Estat i de l'UE-27. Però a partir d'aquell any, l'increment és espectacular fins arribar al 37,1% de 2012. En la franja de 16 a 19 anys, les dades són encara més crítiques: 7 de cada 10 joves estan a l'atur. En la franja 20-24 anys, quan un bon nombre de joves amb qualificació han acabat els seus estudis, les xifres tampoc permeten ser optimistes: gairebé la meitat, un 45,8%, estan a l'atur. La taxa és inferior en la franja 25-29 anys, però tot i així gairebé 3 de cada 10 persones d'aquest tram d'edat estan a l'atur.

Una dada significativa és que la taxa d'atur total dels joves entre 16 i 29 anys (37,1% el 2012) gairebé duplica la de persones majors de 29 anys (19,3%). Aquest fet, que es manté amb poques oscil·lacions al llarg de tota l'evolució, mostra com la població jove pateix de forma especialment acusada la destrucció d'ocupació, la qual cosa condiona la capacitat d'accés a l'habitatge i altres qüestions essencials per al desenvolupament personal, com ara l'esfera relacional, la salut o el capital cultural.

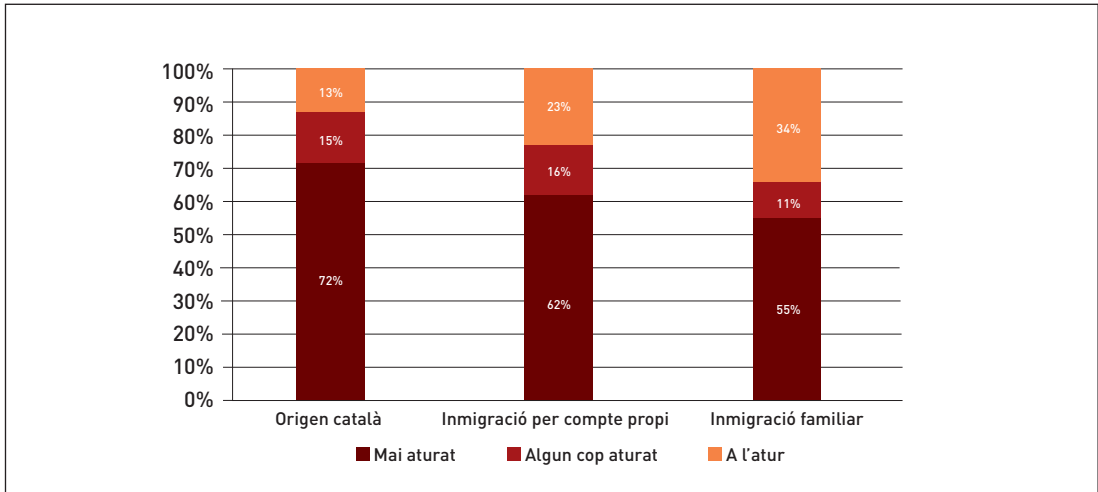
Gràfic 9: Evolució de la taxa d'atur segons franges d'edat dels joves a Catalunya 2005-2012

Font: Idescat

A més de l'edat, un altre factor que condiona les possibilitats de trobar feina és l'origen. Tal com mostra el gràfic següent, els joves que han immigrat amb la seva família tenen moltes més dificultats per sortir-se'n al mercat laboral i pateixen l'atur amb més freqüència i durant més temps, amb menys reincorporacions al mercat de treball.

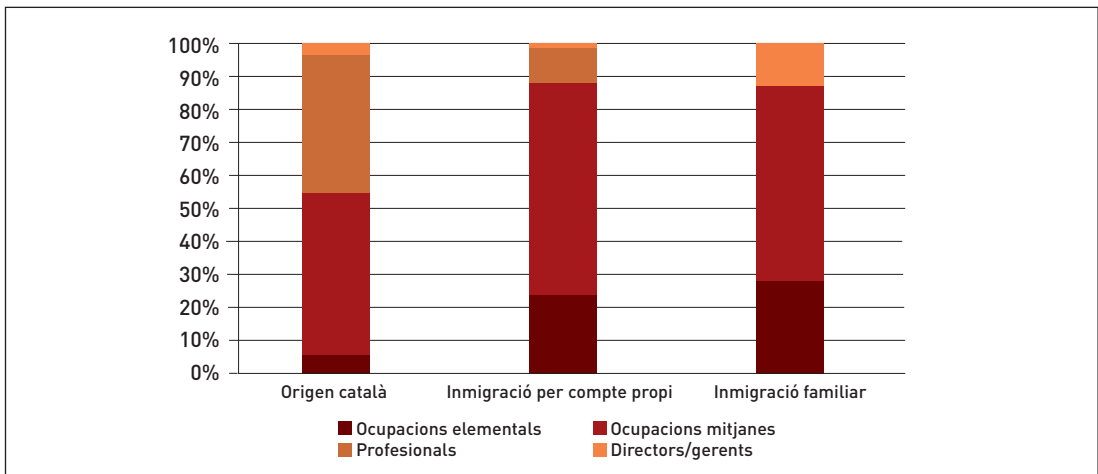
Gràfic 10: Ocupació i atur dels joves de 16 a 34 anys per lloc de naixement | 2012

Font: Enquesta de la joventut a Catalunya 2012

La menor significació dels joves autòctons al mercat laboral respecte als d'origen immigrant deriva de la pressa dels segons per treballar, que sovint porta a acceptar feines més precàries i amb pitjors condicions laborals. El gràfic 11 mostra la sobrerepresentació dels joves d'origen immigrant als segments ocupacionals més baixos (ocupacions elementals i mitjanes), mentre que són pràcticament inexistents als nivells directius i gerencials.

Gràfic 11: Nivell ocupacional dels joves de 16 a 34 anys per lloc de naixement | 2012

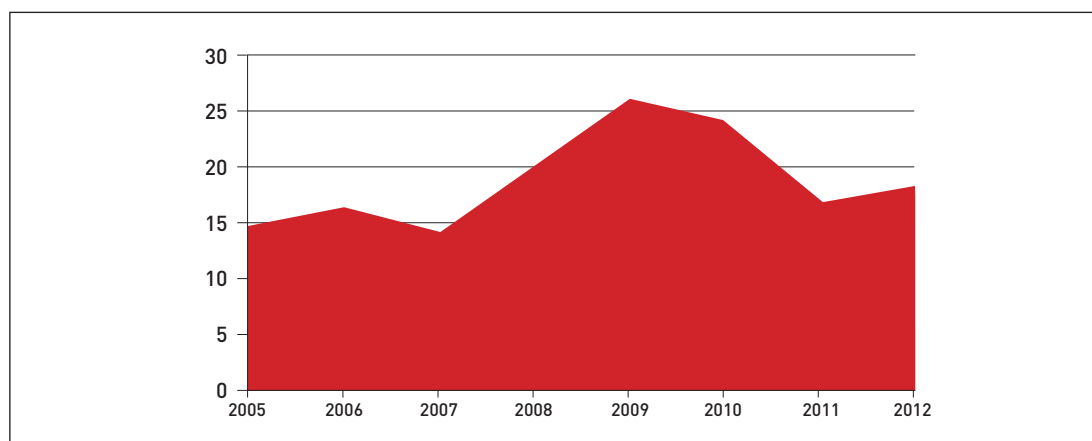
Font: Enquesta de la joventut a Catalunya 2012

4.5. Cobertura de l'atur

Definició: proporció de la població juvenil aturada que rep subsidi respecte del total de la població juvenil aturada.

Aquest indicador ens dóna la mida de la protecció social que tenen les persones joves que es troben en situació d'atur. L'any 2012 un 18,4% de les persones joves a l'atur rebien una prestació econòmica per aquest concepte. Als inicis de la crisi (2008-2009) la xifra va pujar més de deu punts, del 14,6% fins pràcticament el 26%, però la durada de la crisi ha fet que persones joves que inicialment tenien prestació l'hagin anat perdent.

Gràfic 12: Evolució de la cobertura de l'atur dels joves | 2005-2012

Font: Observatori Català de la Joventut. Sistema d'indicadors.

Anàlisi:

- Les dades constaten les dificultats que tenen les persones joves per entrar i mantenir-se en el mercat laboral, així com les limitacions a l'hora d'aconseguir uns ingressos suficients per iniciar i consolidar els seu procés d'emancipació.
- Els alts nivells d'atur i l'elevada temporalitat, sumats a la congelació de sous que els manté a nivells de 2004, dibuixen un escenari de precarietat difícilment assumible. La situació és especialment crua entre els més joves, que davant la impossibilitat d'incorporar-se al mercat laboral allarguen el període de formació, invertint temps i diners sense indicis que aquest esforç suplementari garanteixi un lloc de treball o una bona feina al cap d'uns anys.
- La situació de vulnerabilitat social dels joves va lligada a la precarietat derivada de la temporalitat, però també trobem aspectes vinculats als ingressos, la protecció social i les condicions de treball. L'escenari de manca d'oportunitats perllonga la vulnerabilitat dels joves associada a feines inestables, mal pagades i amb una posició de feblesa davant l'empresa per la pèrdua de drets i la gran descompensació entre oferta i demanda.

5. HABITATGE

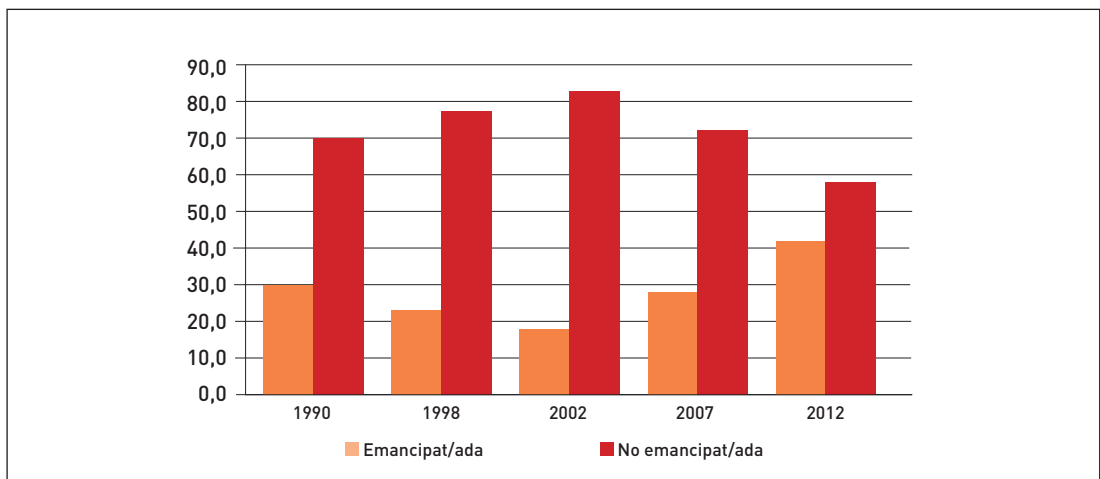
L'Estat espanyol es compta entre el països europeus on s'ha construït menys habitatge protegit i Catalunya, malgrat els intents de revertir aquesta tendència just abans de la crisi, no és aliena a aquest patró. Així, mentre a països com Holanda, Suècia, Dinamarca o fins i tot Gran Bretanya, el lloguer protegit representa entre una quarta part i la meitat del parc d'habitatge, a l'Estat espanyol es queda en un 10% i a Catalunya ni tan sols hi arriba. Les polítiques públiques d'habitatge a Catalunya s'han centrat, en bona mesura, en facilitar l'accés a habitatges de mercat lliure: el 40% dels joves emancipats es beneficien de desgravacions per compra, el 20% han rebut prestacions per pagar el lloguer i un terç ha recorregut a les borses d'intermediació. És per aquest motiu que, per analitzar els problemes d'emancipació dels joves catalans, ens centrarem en les seves dificultats per accedir al mercat immobiliari.

5.1. Emancipació

Definició: la taxa d'emancipació domiciliar és la proporció de la població juvenil (16-29 anys) que no viu a la seva llar d'origen respecte del total de la població juvenil.

En l'evolució de la taxa d'emancipació dels joves a Catalunya es detecta un cert paral·lisme a la bombolla immobiliària, ja que cau a partir del 1997, quan els preus comencen a disparar-se, però a partir del 2002 es comença a recuperar i augmenta de manera sostinguda fins el 2012. Aquest increment respon a dos factors: la renúncia a l'opció de compra a favor del règim de lloguer i la baixada dels preus de l'habitatge a partir del 2007.

Gràfic 13: Evolució de la taxa d'emancipació domiciliar a Catalunya dels joves de 15 a 29 anys | 1990-2012

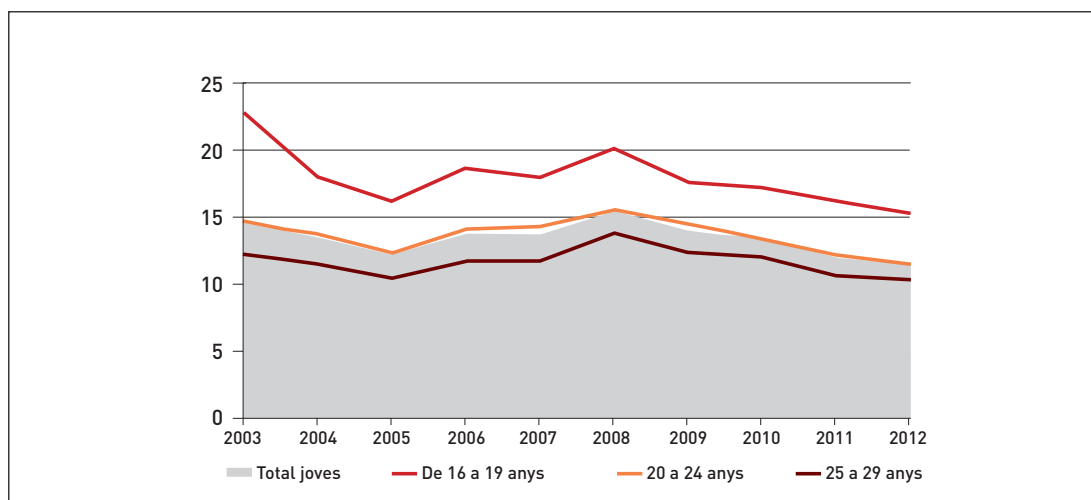
Font: Enquesta de la joventut a Catalunya

5.2. Accessibilitat

Definició: la solvència dels ingressos habituals es calcula en base al úmero d'anys durant els quals una persona hauria de dedicar els seus ingressos íntegres a pagar l'import total d'un habitatge de compra al mercat lliure.

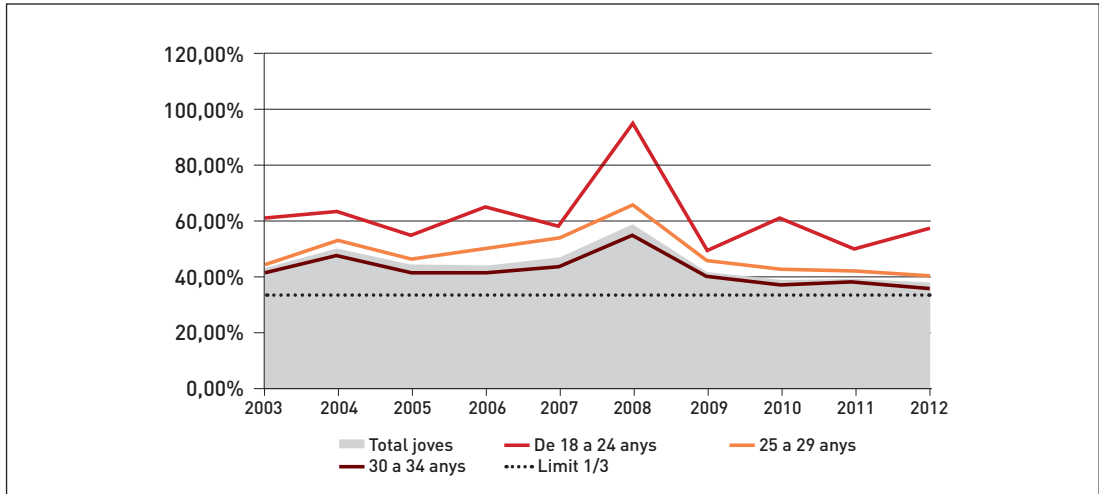
La pujada dels preus de l'habitatge va ser molt superior a l'augment dels salaris durant tot el primer quinquenni de la dècada de 2000, la qual cosa incrementa el cost d'accés a l'habitatge. Si comptem aquest cost com el número d'anys que una persona hauria de dedicar els seus ingressos íntegres per tal de pagar l'import total d'un habitatge de compra al mercat lliure, podem observar que s'ha produït una certa caiguda del preu de l'habitatge en relació als ingressos dels joves (Gràfic 9). Aquest càlcul, però, no té en compte el cost de contractar un préstec, i per tant no proporciona un retrat acurat del cost real d'accedir a un habitatge. Per fer un càlcul real del cost de comprar un habitatge hem simulat el cost d'adquirir un habitatge de 100 m² (superfície mitjana dels habitatges construïts a Catalunya durant el període analitzat) amb un préstec hipotecari a 25 anys, al tipus de referència i per un import del 80% del valor de l'habitatge.

Gràfic 14: Anys de salari íntegre d'un jove que costa un habitatge de preu mitjà, segons franges d'edat

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'EPA i el Departament de Territori i Sostenibilitat

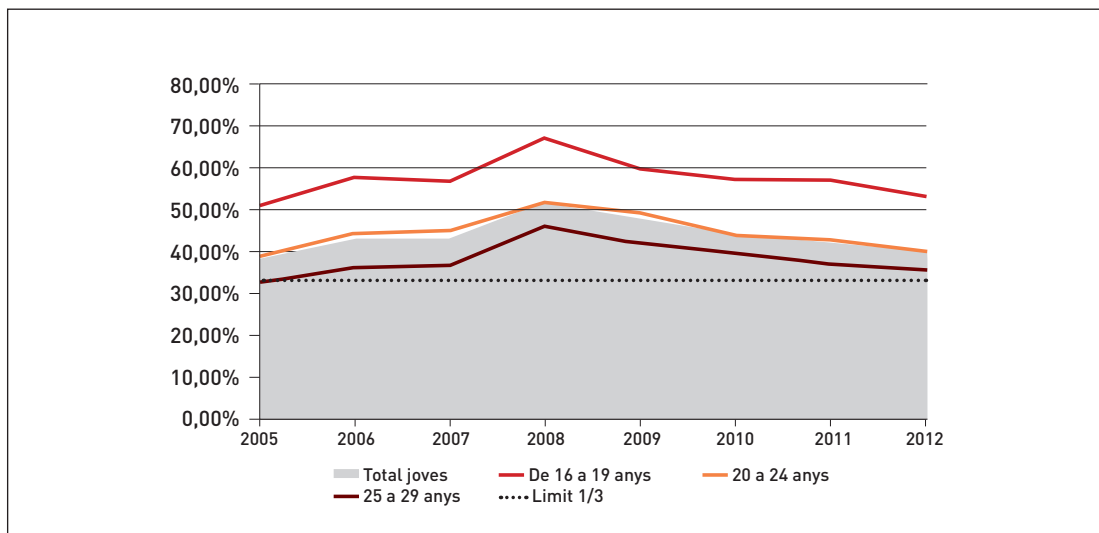
Gràfic 15: Esforç econòmic de les llars i les persones joves per adquirir un habitatge, per grups d'edat | 2003-2012

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'EPA, el Banc d'Espanya i el Departament de Territori i Sostenibilitat

En contra del que podríem intuir, el cost relatiu de l'habitatge no ha sofert grans variacions al llarg de la darrera dècada. Va tenir un punt àlgid el 2008, però sempre s'ha mantingut a nivells elevadíssims i, per descomptat, superiors al 33% dels ingressos que es considera el límit raonable de despesa en habitatge. Fins el 2008 l'esforç es devia principalment als creixents preus de l'habitatge i a partir de llavors, que els preus van començar a baixar, l'esforç es deu a la caiguda dels ingressos.

Gràfic 16: Esforç econòmic de les llars i les persones joves per llogar un habitatge, per grups d'edat | 2005-2012

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'EPA, el Banc d'Espanya i el Departament de Territori i Sostenibilitat

L'esforç econòmic que suposa el lloguer mitjà en relació als ingressos mitjans de les persones joves ens dona pistes per entendre l'endarreriment en l'emancipació –ja que els ingressos s'incrementen amb l'edat— i l'augment de la proporció de persones joves que opten, de grat o per força, pel règim de lloguer en detriment de la propietat. Tot i superar el terç dels ingressos recomanat, el lloguer és l'únic règim que permet no allunyar-se massa d'aquest límit.

L'esforç econòmic que implica l'emancipació, molt especialment en les persones d'edat més jove, fa que sigui pràcticament impensable donar el pas comptant exclusivament amb els seus ingressos. Segons les dades de l'Enquesta a la Joventut de Catalunya, més de la meitat de les persones emancipades menors de 20 anys reben suport econòmic de la seva família. Cal tenir en compte que bona part d'aquests joves són estudiants.

La col·laboració econòmica de les famílies amb els seus fills i filles emancipats/des ha anat a la baixa els darrers anys. El fenomen fins i tot s'ha capgirat, fins al punt que l'Enquesta a la Joventut de Catalunya 2012 detecta com els joves no emancipats contribueixen de manera creixent als ingressos de les seves llars familiars.

5.3. Característiques dels habitatges per a joves

La tinença d'habitatge en propietat ha experimentat una caiguda important durant la darrera dècada. Malgrat que el règim de propietat ha estat sempre menys freqüent entre els joves que en el conjunt de la població, dos terços de les llars joves tenien el seu habitatge en propietat l'any 2002. Deu anys després, el 2012, més de la meitat de les llars joves vivien en règim de lloguer.

Taula 3: Percentatge de joves que viuen en un habitatge de propietat a Catalunya | 2002-2012

	2002	2007	2012
Població 20-34 anys	65,7	63,2	42,2
Sexe:			
Homes	61,7	64,1	39
Dones	68,8	62,3	45,1
Grups d'edat:			
15-19 anys			28,9
20-24 anys		29	27,4
25-29 anys		51,8	54,5

Font: Enquesta a la Joventut de Catalunya

Les característiques dels habitatges de les persones joves no són substancialment diferents a les de la resta de la població. La superfície mitjana de les llars joves és d'uns 100 m², segurament innecessaris en molts casos i reflex de la manca d'oferta adequada.

Anàlisi:

- El cost de l'adquisició d'un habitatge continua sent prohibitiu per a les persones joves i els ajuts a l'emancipació –ja siguin proveïts per les administracions públiques, ja siguin aportats per les famílies— s'han anat reduint al llarg dels darrers anys.

- Els joves han anat optant de manera creixent per habitatges en règim de lloguer, molt potenciat pel col·lapse del mercat immobiliari degut a que els propietaris i promotors opten per llogar el que no poden vendre.
- Acompanyar el creixement del mercat de lloguer amb la promoció d'altres règims de tinença innovadors, com el dret de superfície, i l'augment del parc públic d'habitatges previndria l'especulació, contindria els preus i facilitaria el camí a l'adultesa d'una joventut que, malgrat les adversitats econòmiques, opta per emancipar-se en major mesura que anys enrere.
- Mesures que afavoreixin la mobilització del parc vacant, com les sancions als habitatges buits i la garantia pública de les assegurances de lloguer i de caució, serien també positives en un moment d'acumulació d'estoc d'habitatge en venda.
- Seria convenient repensar la novina nova llei d'arrendaments urbans, que ha pretès augmentar l'oferta de lloguer desprotegint els llogaters i facilitant els desnonaments.

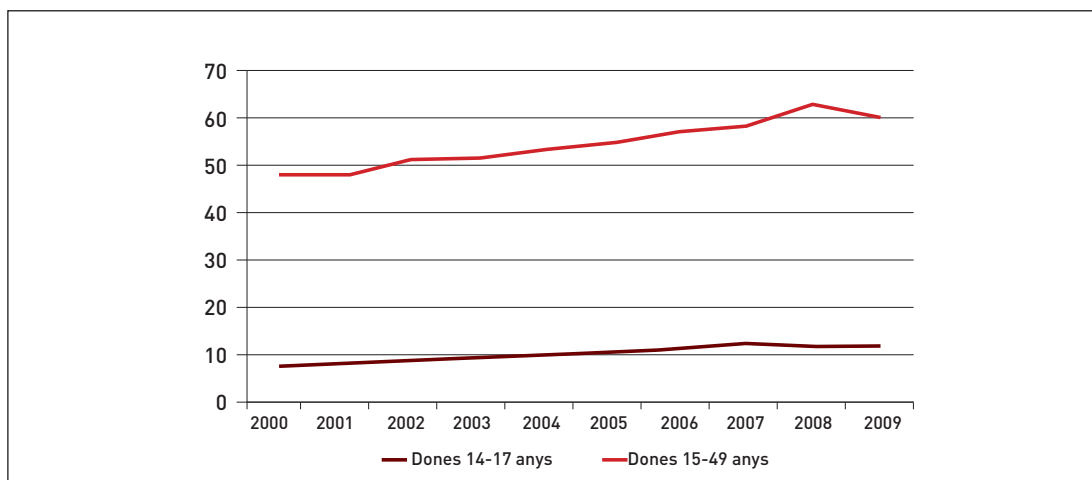
6. SALUT REPRODUCTIVA

6.1. Embarassos

Definició: la taxa d'embarassos és la suma del nombre de nens nascuts vius en un any entre les noies joves més el nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs entre les noies de 14 a 17 anys sobre el total de les noies de 14 a 17 anys. S'expressa sobre mil.

Les dades ens mostren que es dona una pujada moderada i continuada d'embarassos adolescents entre l'any 2000 i el 2007. Des d'aleshores hi ha una certa estabilitat al voltant del 12%, si bé amb dades més recents podríem observar fins a quin punt la legislació més permissiva amb l'avortament (Llei 2/2010) podria tenir relació amb aquesta dada en anys posteriors a 2009.

Gràfic 17: Evolució de la taxa d'embarassos adolescents (14-17) i adults (15-49) | 2000-2009

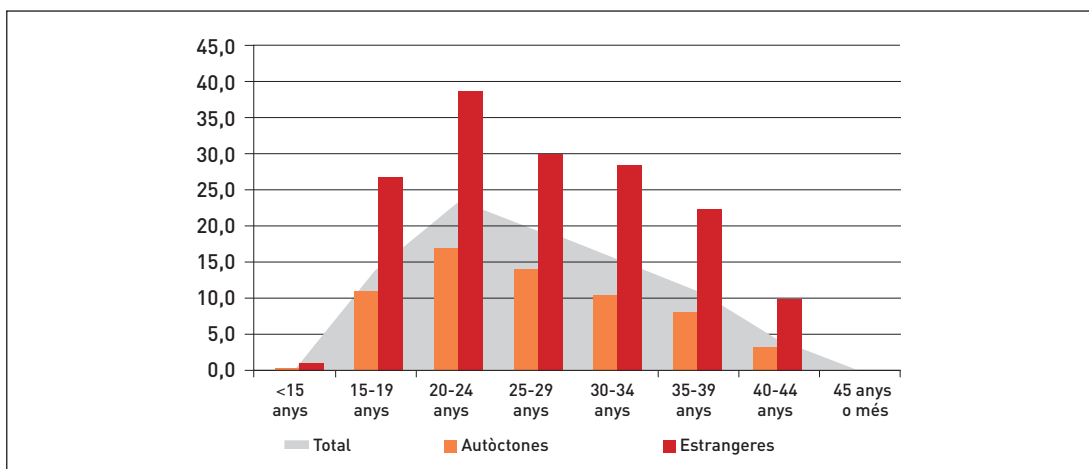
Font: Indicadors de salut maternoinfantil a Catalunya, Departament de Salut

6.2. Interrupcions voluntàries de l'embaràs

Definició: taxa d'interrupcions voluntàries de l'embaràs entre la població juvenil femenina respecte del total de la població juvenil femenina.

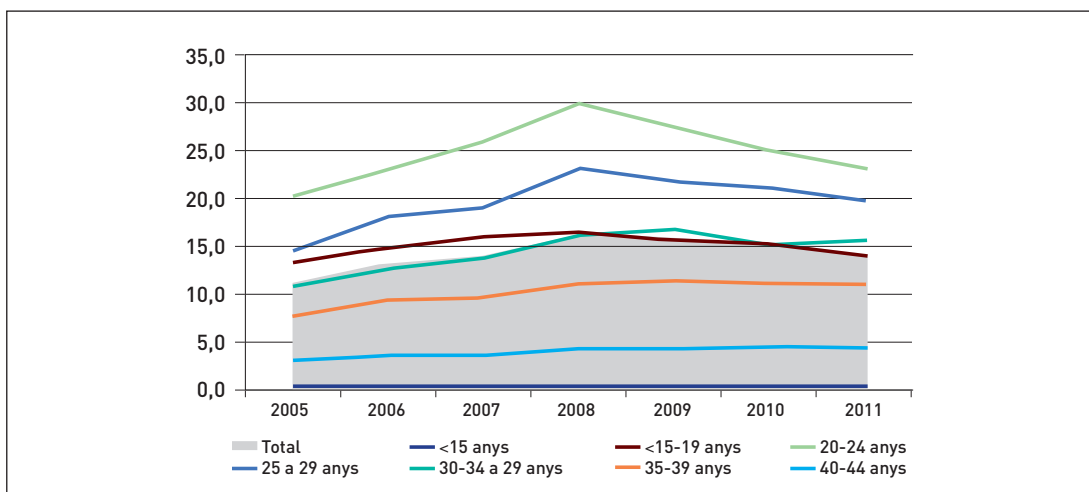
La taxa total d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) puja en el període 2005-2011 degut a la major incidència en la franja de dones de més de 20 anys. Malgrat l'augment d'embarassos adolescents, no és majoritàriament en les menors de 15 anys on després augmenten les IVE. Aquesta pujada es produeix més aviat perquè parelles de més edat creuen que la seva situació no és prou bona per tirar endavant un embaràs.

Gràfic 18: Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs segons edat i origen a Catalunya | 2011

Font: Observatori del Sistema de Salut de Catalunya

Gràfic 19: Evolució de la taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs segons edat a Catalunya | 2005-2011

Font: Observatori del Sistema de Salut de Catalunya

Anàlisi:

- Les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) han baixat de manera global entre el 2008 i el 2011, i no sembla que la crisi hagi afectat la franja més jove a l'hora de prendre aquesta decisió. Segons dades del Departament de Salut, el motiu d'IVE més freqüent (en més del 80% dels casos) és la petició de la dona; el risc greu per a la salut o la vida de l'embarassada se situa en un 10%, mentre que les causes fetals o una combinació de motius tenen percentatges molt baixos.
- La possible entrada en vigor de la nova llei de l'avortament, més restrictiva per l'enduriment dels requisits per avortar, pot suposar un increment de situacions de risc davant embarassos no desitjats i una major victimització social i familiar de les dones, amb una forta component de classe.

7. COHESIÓ SOCIAL

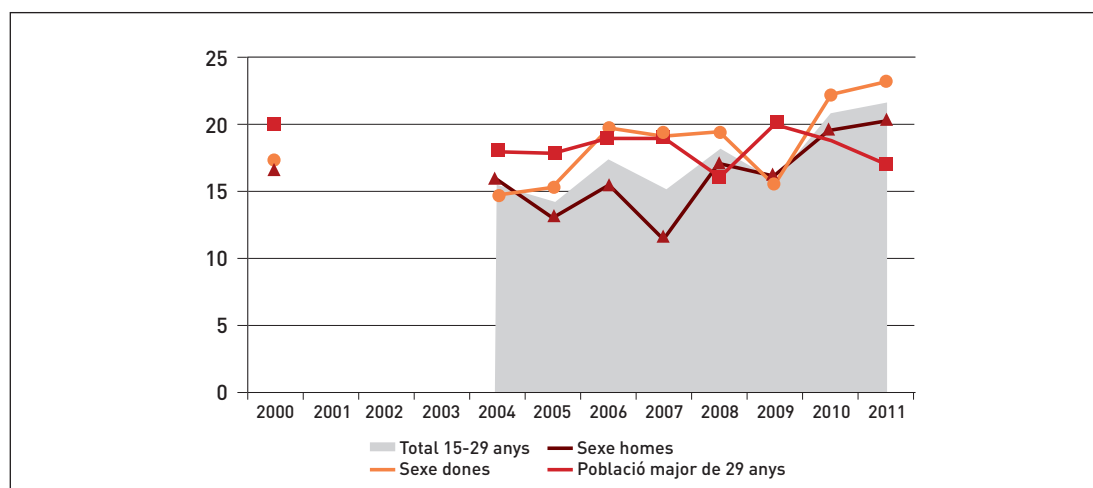
7.1. Risc de pobresa juvenil

Definició: la taxa juvenil de risc a la pobresa és el percentatge de joves que viuen en una llar amb ingressos inferiors al 60% de la mediana d'ingressos de la població.

La taxa de risc de pobresa entre les persones joves de 15 a 29 anys se situava en un 21,6% l'any 2011. Després d'una certa irregularitat durant el període 2004-2007, la incidència de la crisi econòmica va fer que a partir de 2008 el percentatge creixés i superés el 18,2% de l'any 2000.

Pel que fa al sexe, es manté una certa tendència a l'accentuació del risc de pobresa entre les dones, amb gairebé tres punts més de risc que els homes. Respecte al grup de majors de 29 anys, és difícil establir una tendència de relació perquè la taxa de risc no segueix una línia evolutiva clara.

Gràfic 20: Evolució del risc a la pobresa de la població de 15 a 29 anys a Catalunya | 2000-2011

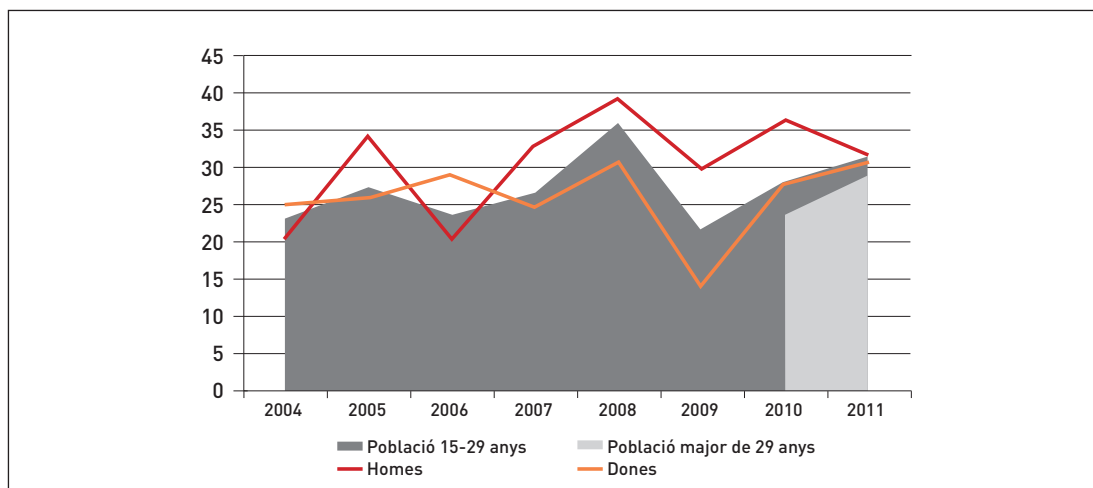
Font: Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya

7.2. Intensitat de la pobresa juvenil

Definició: s'entén per intensitat de la pobresa la distància entre la mediana dels ingressos equivalents de la població en risc de pobresa i el llindar de la pobresa. La taxa mostra "com de pobres són els pobres".

No podem afirmar que existeixi una tendència clara respecte a la severitat de la pobresa entre les persones de 15 a 29 anys, però sí que es constata un pic l'any 2008 amb una pujada que arriba al 36,1% de la població jove. Un fenomen que s'observa en el gràfic és que com més baix és el risc de pobresa entre els homes, més alta n'és la intensitat: a més homes en situació de pobresa, més moderada és aquesta, però quan en són pocs, ho són amb més intensitat.

Gràfic 21: Evolució de la bretxa de pobresa entre la població de 15 a 29 anys segons sexe a Catalunya | 2004-2011

Font: Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya

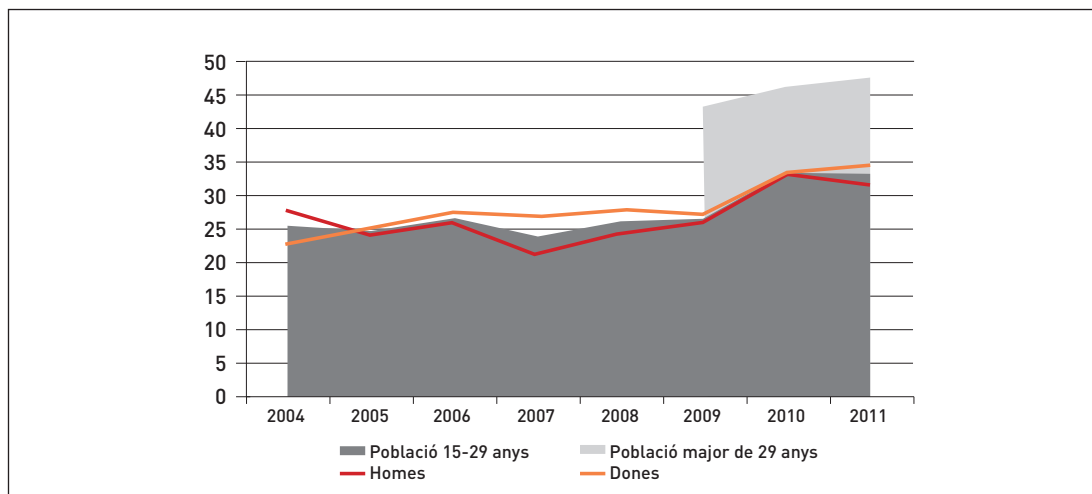
7.3. Risc abans de transferències socials

Definició: la taxa de risc abans de transferències és la proporció de població, en aquest cas de 15 a 29 anys, que viu en una llar amb una renda equivalent sense transferències socials inferior al llindar de pobresa, respecte del total de la població de 15 a 29 anys.

L'any 2011 un terç de les persones de 15 a 29 anys estaven en situació de risc de pobresa abans de rebre transferències econòmiques o prestacions per pal·liar aquesta situació. Si observem aquest percentatge per sexe, la xifra és superior en les dones, amb tres punts més que els homes. Les dades posen de manifest el punt d'inflexió que va suposar l'inici de la crisi econòmica el 2008, amb un augment de

vuit punts del percentatge de joves de 15 a 29 anys en risc. Les xifres també són considerablement pitjors el 2011 que una dècada enrere: l'any 2000, el percentatge de joves en situació de pobresa abans de transferències era del 26,6%, més de sis punts per sota que el 2011.

Gràfic 22: Evolució del risc de pobresa per a la població de 15 a 29 anys a Catalunya abans de les transferències socials | 2000-2011

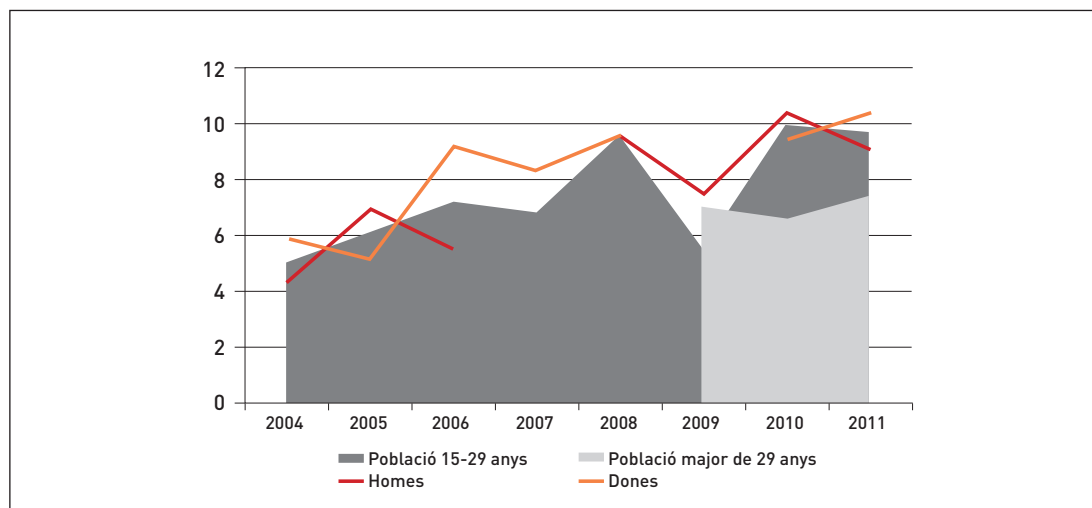
Font: IDESCAT i Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya

7.4. Pobresa juvenil extrema

Definició: la taxa de risc de pobresa juvenil extrema és la proporció de la població de 15 a 29 anys que viu en una llar amb una renda equivalent inferior al 40% de la renda mediana equivalent respecte del total de la població de 15 a 29 anys.

L'any 2011 gairebé el 10% dels joves entre 15 i 29 anys es trobaven en llars amb ingressos inferiors al 40% de la renda mitjana (9% en el cas dels homes, més del 10% en el de les dones). L'evolució no segueix una tendència clara: el que podia semblar una bona dada l'any 2009 va ser desmentida amb una pujada brusca el 2010. Caldrà esperar a comptar amb dades de 2012 i 2013 per comprovar si es confirma la previsió d'increment de la pobresa extrema.

Gràfic 23: Evolució del risc de pobresa extrema per a la població de 15 a 29 anys a Catalunya | 2000-2011

Font: IDESCAT i Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya

Anàlisi:

- Les persones joves estan en una situació de fragilitat i risc de pobresa més acusada que la resta de la població de Catalunya. La crisi ha afectat de forma molt severa les persones joves i això ha provocat una major vulnerabilitat i un major risc de caure en la pobresa.
- La situació de les dones joves és especialment difícil: més d'una cinquena part de la franja 15-29 anys es troba en situació de risc de pobresa (2011). A més, és el col·lectiu majoritari en situació de pobresa extrema.
- Les dades de situació de risc abans i després de les transferències no disten massa entre elles, la qual cosa evidencia que les polítiques adreçades a combatre la pobresa juvenil són insuficients i/o ineficaces. El principal motiu és que el gruix de les transferències socials el formen les prestacions d'atur i les pensions, de les quals els joves se'n beneficien poc. A més, no són perceptors de la majoria de pensions no contributives i els menors de 25 anys estan exclòs del programa de Renda Mínima d'Inserció.

